

A detailed 17th-century Dutch landscape painting, likely by a member of the Haarlem school. The scene depicts a peaceful village with a central canal. On the left, a large, rustic house with a thatched roof stands near a group of sheep. In the center, a long wooden bridge crosses the canal. On the right, a prominent red-brick house with a dark roof and a chimney is visible. The foreground is filled with lush green trees and a few figures, including a person on horseback. The sky is filled with soft, golden light, suggesting a sunrise or sunset, with a few birds flying in the distance. The overall atmosphere is one of tranquility and rural life.

400 jaar 's-Graveland

400 jaar 's-Graveland

Hetty Brouwer

Rita Knijff-Pot

Noor van Leeuwen

Ineke de Ronde

Herman Stuijver

Jan Verbruggen

Kees Smallenburg

Ben Groenendijk

Monique van Engelen

Jan Hendriks

Michiel Purmer

Eindredactie

Ineke de Ronde

Hilversum

Verloren

2025

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door financiële bijdragen van

Dineke en Gerhard Greidanus
Mieke en Jan van der Kaaij
Franka en Jan Dekker
Emmeliek Boost en Michel Riaskoff
Jos en Marinus Aalberts
Tjardus van Citters
Renate Holdinga en Erik Jan van Gestel
Marianne en Broos van den Heuvel
Clara Röell
Haro Schulz van Haegen
Rutger en Anne de Planque
Caroline en Erik Greve

Bickery Food Group
BTZ

Afbeelding op het omslag:

De Vaart bij 's-Graveland door Pieter Gerardus van Os, in 1818 geschilderd in opdracht van Herman Waller. Waarschijnlijk gezien uit een van de bovenkamers van herberg Het Wapen van Amsterdam, in noordelijke richting (Rijksmuseum Amsterdam, SK-A.3230).

ISBN 9789464551563

© 2025 de auteurs en Uitgeverij Verloren, Torenlaan 25, 1211 JA Hilversum

Vormgeving en boekverzorging Rombus Hilversum
Omslagontwerp Tanja Stropsma Hilversum
Druk Wilco Amersfoort

No part of this book may be reproduced in any form without written permission from the publisher.

Inhoudsopgave

Voorwoord	7
Aanvang	9
Voordat het 's-Graveland werd	10
Jan Ingel cum suis	16
De eerste eigenaren, een portrettengalerij	23
Lofdicht Joost van den Vondel	34
Bestuur	35
Hoofdingelanden, bestuur van de polder	36
Johannes Hudde, de wijsgeer van Stofbergen	41
Schout en schepenen	45
De elf burgemeesters van 's-Graveland	51
De lange weg naar fusie	57
Geloof	61
'Aengaende het timmeren van de kerck'	62
Ate Dirk Wumkes (1911-2001)	66
Kerkelijk leven	69
Gereformeerde kerk De Graankorrel	75
Een joodse familie	80
Ontwikkeling en Welzijn	85
Ruim 300 jaar onderwijs	86
Wedijver en exerceren, het internaat van Baudet	91
De Nobelprijswinnaar	92
Schoner en gezonder, de gezondheidszorg	96
Verenigingsleven	99
Leven	103
Margaretha van Raephorst	104
Bezoek van de Oranjes	112
Tuinbazen	115
Jaarlijkse verhuizing	119
Wonen in een rijksmonument	121
Leven en sterven in de 17 ^e eeuw	125
Handel en Nijverheid	131
's-Graveland en de plantages in Berbice	132
Wasserijen	137
Middenstand	143
Bedrijvigheid	151
Herbergen en hotels	156

Vervoer en infrastructuur	163
De 's-Gravelandse Vaart	164
De beurtschippers	172
Straatweg 's-Graveland op Soestdijk	179
De 's-Gravelandse paardentram	182
Strijd	187
De Ramp van 1672	188
Pruisische troepen	193
Schilder P.G. van Os en de strijd tegen de Fransen	199
Tweede Wereldoorlog	204
Natuur	213
De boerderijen	214
Het Bos van	220
Een verlaten aardappelakker, bakermat van de mutatieleer	226
Natuurmonumenten op de 's-Gravelandse buitenplaatsen	230
Kunst en cultuur	237
Rooie Jet	238
Muziek	242
Kunst en verbeelding, literatuur	251
Kunst en verbeelding, kunst	255
Bijlagen Kavelcondities	265
Buitenplaatsen	268
Archieven, terminologie, literatuurlijst	269
Register	270

Voorwoord

Beste lezer,

Lokale geschiedschrijving is misschien wel de mooiste vorm van geschiedschrijving die er is. Het vertelt het verhaal van gebouwen, straten, monumenten en vooral van mensen en hun levens. Het maakt daarmee ook de ‘grote wereldgeschiedenis’ tastbaar. Maar het zegt vooral ook iets over de identiteit van een plek. Daarom ben ik blij met dit boek! Het biedt een fascinerende reis door 400 jaar geschiedenis van ’s-Graveland. Een reis die begon in 1625, toen de Staten van Holland en West-Friesland octrooi verleenden om dit poldergebied in het Gooiland in cultuur te brengen. Het gebied werd omschreven als ‘woest’: ‘s winters ontoegankelijk en ‘s zomers niets dan mos en biezen. Hoe anders is dat 400 jaar later. ’s-Graveland is met haar natuurschoon, buitenplaatsen en rustieke sfeer een echte parel in het Gooi.

’s-Graveland laat zien hoe tijdloos een plek kan zijn. Het is een geschiedenis die blijft, ook als wij verdergaan. Een interessant aspect van deze geschiedenis is de relatie met de directe omgeving. In de eerste plaats natuurlijk de diepe historische wortels tussen ’s-Graveland en Amsterdam. Maar ook de relatie met Hilversum. Een band die in de 17e eeuw vijandig begon. Inwoners van Hilversum saboteerden de opbouw van ’s-Graveland omdat zij dit gebied niet langer konden gebruiken voor zandafgravingen en houthak. In latere tijden veranderde deze dynamiek en werd er steeds meer samengewerkt.

Dat ging niet altijd snel. De eerste plannen om ’s-Graveland samen te voegen met Kortenhoef zijn al meer dan 100 jaar oud. Toch duurde het tot 1966 voordat de fusiegemeente ’s-Graveland, samen met Kortenhoef en Ankeveen, tot stand kwam. Daar bleef het niet bij. Op 31 december 2001 vertrok de laatste burgemeester, Wim Kozijn, omdat ’s-Graveland samen met Loosdrecht en Nederhorst den Berg opging in de gemeente Wijdmeren. En op 1 januari 2027 fuseert ’s-Graveland, samen met de andere dorpen van Wijdmeren, met de gemeente Hilversum. Daarmee lijkt de cirkel rond. Juist tegen de achtergrond van deze voortdurende schaalvergroting is het belangrijk de eigen geschiedenis en identiteit te koesteren. Dit boek helpt daarbij.

Ik hoop dat u, net als ik, zult genieten van deze reis door de tijd en de vele boeiende verhalen die dit boek biedt.

Mark Verheijen
Burgemeester van Wijdmeren

Inleiding

Het idee voor de viering van 400 jaar 's-Graveland ontstond ruim vier jaar geleden en al meteen waren de initiatiefnemers het erover eens: er moest een boek komen. De opdracht was vanaf het begin duidelijk. De schijnwerpers zouden niet zozeer op de buitenplaatsen gericht worden – daar was al zoveel over geschreven –, maar zoveel mogelijk op het menselijk aspect.

In vergaderingen met de beoogde schrijvers kreeg het project steeds meer vorm. Er ontstond een lange lijst met onderwerpen die de moeite waard waren voor het boek. Uiteraard moest de begintijd beschreven worden en de vaart, die voor alles gebruikt werd: vervoer, drinken en de was. De Ramp van 1672 kreeg natuurlijk aandacht. Voor kennis over onderwerpen is ook geput uit de vele artikelen die in de loop der jaren verschenen zijn in het tijdschrift van de Historische Kring 'In de Gloriosa'. Veel verhalen daar waren de moeite waard om ver- of herteld te worden en de schrijvers konden onderwerpen kiezen waar ze zich vol overgave in verdiepten.

Zo kregen in de afzonderlijke artikelen, de beschreven mensen van verschillende pluimage, een plaats in het boek: mensen die van buiten naar 's-Graveland kwamen, zoals de eerste eigenaren en kunstenaars, maar ook mensen die hier hun leven lang woonden en werkten: middenstanders, boeren, onderwijzers en tuinlieden. Er waren ook mensen bij, geboren of geworteld in 's-Graveland, die hun faam en fortuin elders vergaarden, bijvoorbeeld een Nobelprijswinnaar, wetenschappers en musici. Veel mensen en dus ook veel namen, die op meerdere plaatsen voorkomen in het boek. De lezer die dit herkent wordt geholpen door het register achterin dit boek.

De oorspronkelijke opzet om de geschiedenis van het dorp chronologisch te behandelen bleek lastig uitvoerbaar, omdat sommige onderwerpen, zoals de vaart en de kerk, eigenlijk bij elke periode aan de orde komen. Daarom is besloten om de verhalen in thema's te rangschikken. Elk thema wordt vooraf gegaan door een passend kunstwerk.

In 1986 verzuchtte dominee en geschiedvorser Wumkes tegen de redacteur van *De Gooi- en Eemlander* bij de presentatie van de tweede druk van zijn *In de gekroonde trapgans* dat 'er nog zoveel prachtige geschiedenissen te vertellen en te verduidelijken waren.' In de kleine 40 jaar die daarop volgden, is er veel onderzocht en gepubliceerd. Maar de steeds grotere toegankelijkheid van archieven zal het mogelijk maken het plaatje van 's-Graveland en zijn bewoners in de toekomst nog verder in te kleuren. Zo is bijvoorbeeld betrokkenheid van de eigenaren van buitenplaatsen met de koloniën van de VOC en de WIC en de slavenhandel in dit boek wel aangestipt maar valt de mate waarin nog verder te onderzoeken.

Kortom, het boek pretendeert niet een compleet verhaal te geven, maar wil de interesse van de lezer wekken in de rijke geschiedenis van 's-Graveland.

In 1641 vroegen de hoofdingelanden bij het Hof van Holland een eigen wapen en zegel aan. Ze hadden het land *tot behoorlicke culture ende onder ordentelicke regeringe* van schout en schepenen gebracht. Op 12 juli 1641 kregen ze de bevestiging dat ze het door henzelf ontworpen wapen mochten voeren (AGV13, 23).

Aanvang

Voordat het 's-Graveland werd

's-Graveland is gesticht op de grens van duizenden jaar geleden gevormd zand- en veengebied. Voordat het tot ontginning kwam, betrof het ongebruikt land, waar konijnen vrij spel hadden, de zogenoemde onlanden.

Het natuurlandschap¹

De vorming van Nederland en het Gooise landschap vond voornamelijk plaats tijdens het kwartaair, de meest recente periode van de geologische geschiedenis. Het laatste deel, het holoceen, dat 11.800 jaar geleden begon, duurt nog steeds voort. Voor die tijd, vanaf 2,6 miljoen jaar geleden, waren in het pleistoceen ijstijden en warmere tussen-ijstijden, zogenoemde glacialen en interglacialen, verantwoordelijk voor de vorming van het oppervlak van Gooiland. Verschillende periodes in het pleistoceen zijn vernoemd naar rivieren, die stroomden in gebieden waar zich afzettingen uit de betreffende periode bevonden. Zo kennen we het Saalien, het Eemien en het Weichselien, respectievelijk naar de Saale, de Eem en de Weichsel.

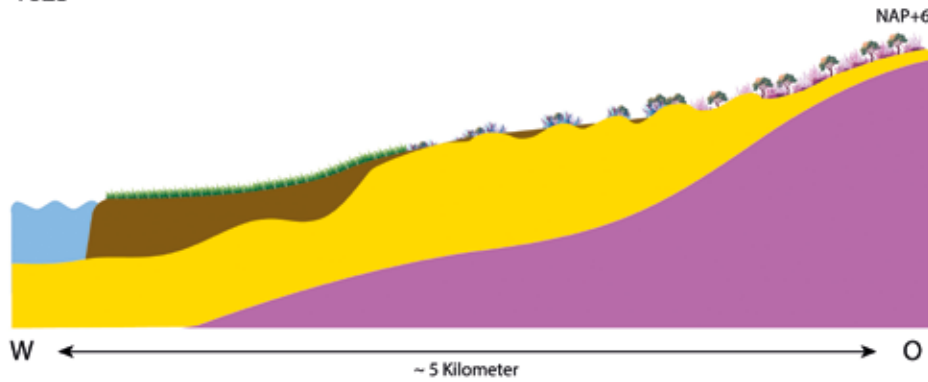
Het pleistoceen

De eerste periode waarin het Gooise landschap werd gevormd, wordt het Saalien genoemd, naar het riviertje de Saale, een zijrivier van de Elbe. In deze periode, 238.000 tot 128.000 jaar geleden, stuwde landijs het onderliggende zand op tot stuwwallen. Het landijs sleurde ook massa's zand, grind en zwerfkeien uit het noorden mee en verpulverde die meegevoerde gesteenten tot keileem, een mengsel van keien en grind. Toen aan het einde van het Saalien het ijs ging smelten bleven plaatselijk zwerfkeien en keileempakketten op het oppervlak achter. Zwerfkeien zijn in grote getale gevonden in de omgeving. Smeltwater stroomde vanaf de stuwwallen naar de dalen, nam zand van de heuvels mee en vormde zo waaivormige zandafzettingen tegen de hellingen van de heuvels (het Fluvioglaciaal in de afbeelding Landschapsprofiel). Met het binnendringen van de ijslobben (honderden meter dikke ijstongen) ontstond de Gelderse Vallei, aan weerszijden geflankeerd door opgestuwde en geplooidde heuvelruggen: de Veluwe en de Gooise heuvelrug.

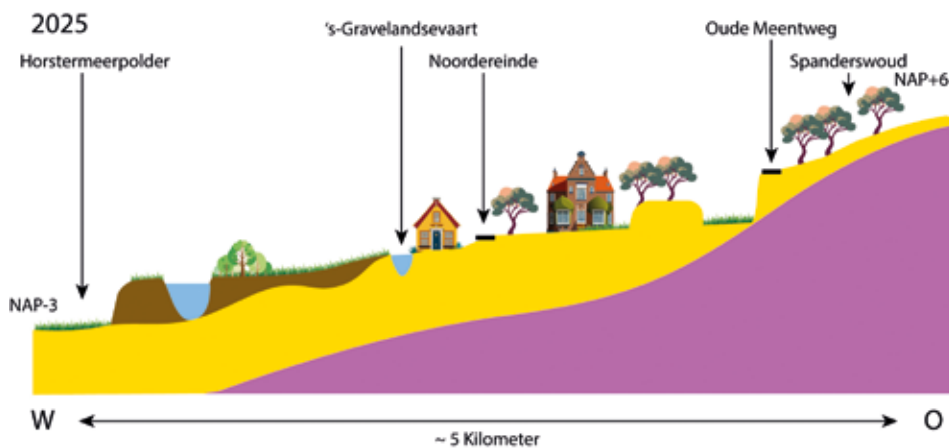
In de laatste ijstijd, het Weichselien, had Nederland een toendraklimaat met schaarse begroeiing. Hevige windvlagen joegen vanuit de drooggevallen Noordzee zandmassa's naar het Gooi en vulden de luwe zijde van de stuwwallen deels met fijnkorrelig dekzand (zie afbeelding). Het zand zou in de geschiedenis van 's-Graveland een belangrijke, zo niet de belangrijkste, rol spelen als grondstof voor de uitbreiding van Amsterdam.

Door winderosie werd het landschap dat in het Saalien was gevormd gedeeltelijk

1625

Landschapsprofiel van de Horstermeer naar het Spanderswoud in 1625 en 2025. Het profiel is topografisch niet exact geschaald (ontwerp door drs. S. Koopman, tekening drs. A.E. Pfeifer).

afgevlakt. Maar er zijn in het Gooi nog duidelijk heuvels te herkennen. De hoogst opgestuwde heuvel in het Gooi is de Tafelberg bij Blaricum, maar ook Trompenberg en Boomberg in Hilversum zijn ontstaan in het Saalien. En op de kaart uit circa 1525 staan ten westen van Hilversum meer heuvels getekend.

Op een andere oude kaart staan onder andere Brambergen en Wolfsbergen, namen die nog te vinden zijn in 's-Graveland, vermeld. Het is dus aannemelijk dat ook op de plek van het latere 's-Graveland heuvels waren die bij de ontginning afgegraven zijn. De namen zullen nog bekend zijn geweest tijdens de ontginning van 's-Graveland en daar zijn de boerderijen naar vernoemd.

Bewoners

In het warmere holoceen deed smeltend land- en poolijs de zeespiegel en het grondwater stijgen. Er ontstonden gunstige voorwaarden voor de vorming van een begroeid landschap met een rijke flora. In het westen ontstond het voedselrijke Hollands-Utrechtse veengebied. Riviertjes in het veen voerden het overtollige water af en langs de rivieroever bezonk klei. In dit moerassige gebied groeide vooral riet, zegge en struikgewas. Deze omvangrijke veengebieden grensden oostelijk aan het huidige 's-Graveland (zie legenda-eenheid Veen in het Landschapsprofiel).

De ronde kaart van Gooiland gedateerd 1525. Ongeveer in het midden van de kaart ligt Hilversum met ten zuiden daarvan, de donkerblauwe vlek, het Goijer bosch. De bergen getekend onder Hilversum zullen niet zo hoog geweest zijn, maar uit de kaart blijkt wel dat er heuvels waren. Vermoedelijk waren dit dekzand- of stuifzandduinen zoals nu nog in Spanderswoud aanwezig (Nationaal Archief, 2580).

Archeologisch onderzoek toont aan dat er sinds 4.500 jaar geleden permanente bewoning was van akkerbouwers in het Gooi en dat er daarvoor al jagers en verzamelaars rondzwierven. Of ze in het latere 's-Graveland nog aanwezig waren, is door de ontginningen niet meer na te gaan. In het Hilversumse deel van het Corversbos zijn wel overblijfselen van Neanderthalers gevonden. Ook elders in het Gooi vond men sporen van vroege bewoning, zoals op de Hoorneboegse heide.

In de late Middeleeuwen begonnen de bewoners in het Gooi de natuur vergaand aan te passen aan wooneisen en agrarische bestaansvoorwaarden. Een belangrijke exponent hiervan waren de grootschalige veenontginningen in de Vechtstreek, die tot aan 's-Graveland reikten. Een groot deel van deze ontgonnen veengebieden werd

in gebruik genomen als weidegrond voor melkvee. Daarnaast vestigden zich hier later, vanaf de 16^e en 17^e eeuw, veel turfstekers en turfschippers vanwege het slagturven of turftrekken, waardoor op uitgebreide schaal zogenoemde petgaten en plassen ontstonden. Het natuurlandschap zou zo langzamerhand veranderen in een cultuurlandschap.

Grafelijkheid

Bijzonder voor het Gooi was dat de bewoners vroeger geen eigenaar waren van het grootste deel van de gronden die zij gebruikten. Het gebied heette Naerdinclant toen graaf Wichman van Hamaland het in 968 schonk het aan zijn dochter Luitgarde. Zij was abdis van het stift Elten dat hij had laten bouwen en gewijd was aan Sint Vitus. Na een strijd over deze gronden met de graven van Holland, droeg de abdis Godelinde in 1280 de rechten op Naerdinclant over aan de Hollandse grafelijkheid.² De toenmalige graaf was Floris V.

Een ander deel van de grond was eigendom van Naarden en de Gooise dorpen. Van oudsher mocht de plaatselijke bevolking de grafelijke gronden gebruiken. Het was in gemeenschappelijk gebruik, 'meenten' genaamd, waar de boeren hun koeien lieten grazen. Dat ging al eeuwen zo en ze beschouwden het als een verworven recht. Een gedeelte van de grond werd niet gebruikt voor landbouw of veeteelt, het waren onlanden en vullingen: volgestorte turfgaten met afval, zand en bagger. Op deze slechte gronden vonden geiten en varkens ongetwijfeld hun weg. Er was hakhout te vinden en er zal heel wat klein wild zijn gestroopt. Deze onlanden waren daarom bij de grafelijkheid in trek voor de jacht, een geliefd tijdverdrijf van de landheren. Maar de Gooiers lieten zelfs op deze onlanden, die zij zelf niet gebruikten, verworven rechten gelden, zoals later zou blijken toen er van diverse kanten belangstelling voor de grond kwam.

Grensgeschillen

Sinds de Middeleeuwen waren er geschillen tussen de Gooiers en het naburige Sticht over de grond. Lambertus Hortensius van Montfoort die van 1544 tot 1574 in Naarden woonde, schreef over deze geschillen en ook over de aard van de Gooiers.³ Zij waren naar de mening van deze geschiedschrijver en humanist net als de grond: hard

Abraham Rademaker (1675-1735) tekende rond 1725 de Elterberg bij Emmerich (Gelders Archief [1551]-[1011]).

Na het vaststellen van de definitieve grens in 1719 tussen het Sticht (Utrecht) en Holland werden 22 grenspalen aangebracht (tgooi.info: 'Grenspalen tussen Noord-Holland en Holland').

en weerbarstig van natuur. Ze werkten vaak blootsvoets op het land en velen werden zeer oud.

Van oudsher was het alleen Laren en Hilversum vergund om schapen te hoeden. Daarover ging de Gooiers elkaar nogal eens te lijf, maar bij onenigheid met de burenen waren zij verenigd.

Al jaren voerden zij onophoudelijk disputen en strijd met de Stichtenaren (Utrechters) over de grenzen van de venen. Vanouds gaven zij hun burenen de schuld omdat die met grove schending van de grenzen in hun venen groeven.[...] De Gooiers vielen stoutmoedig de gronden van de anderen binnen alsof die hun eigendom waren en bezetten die gewapenderhand gedurende lange tijd.⁴

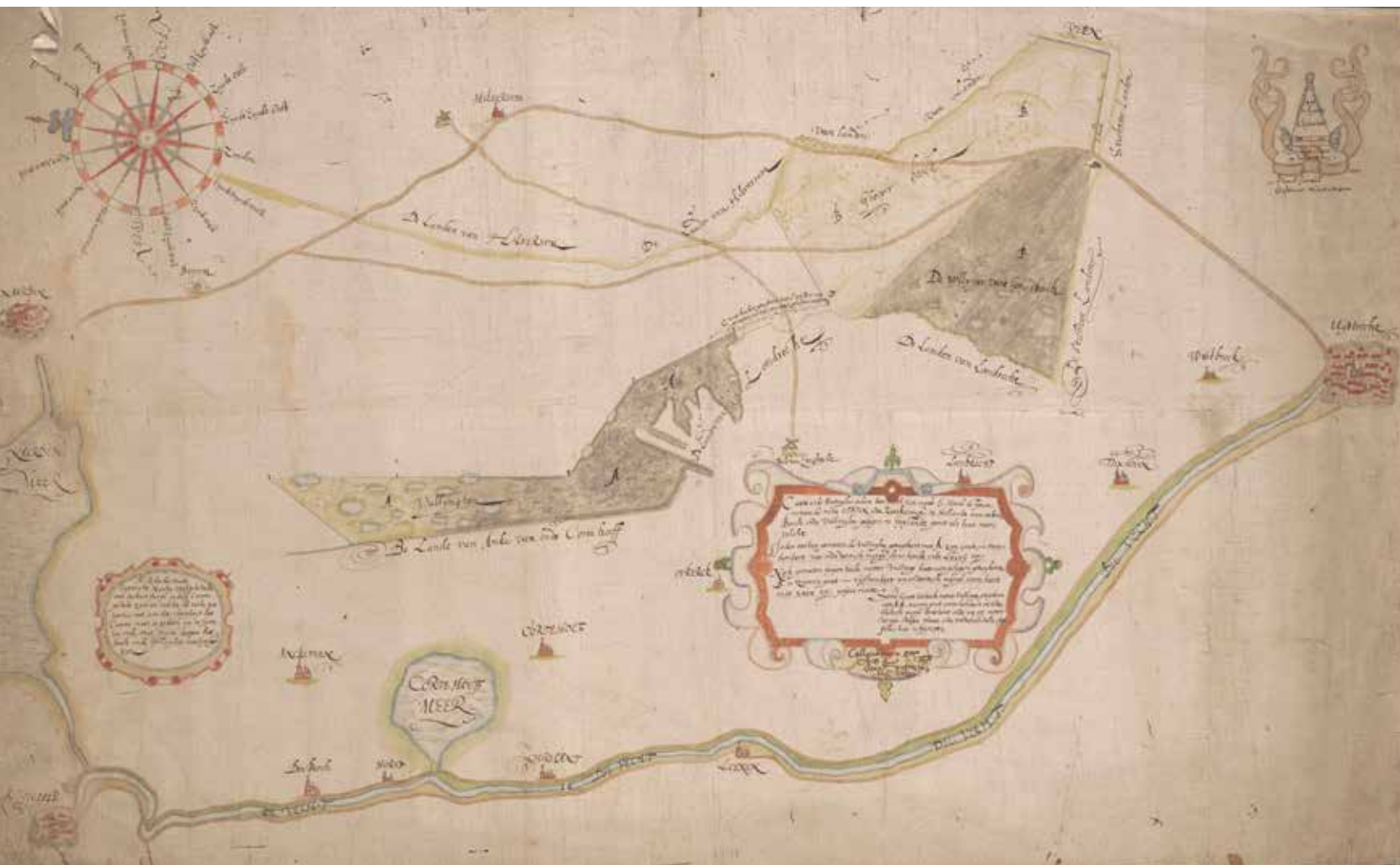
Het grensconflict speelde nog steeds in Hortensius' tijd. Hij had geadviseerd om grenspalen neer te zetten, die overigens al snel daarna verdwenen waren.

Belangstelling van buitenaf

Mogelijk had de kaart uit 1597 te maken met het herdefiniëren van de grens tussen Utrecht en Holland. Maar het kan ook zijn dat deze vervaardigd is naar aanleiding van een verzoek om uitgifte van grond. De legenda geeft hierover geen duidelijkheid. De opdracht tot het opmeten was gegeven door gecommiteerden en de Rekenkamer van de graven van Holland.

In de tijd van Pieter Cornelisz. Hooft, baljuw van het Gooi van 1608 tot 1647, valt dankzij zijn brieven' iets op te maken over belangstelling van verschillende kan-

kaart gedateerd augustus 1597, vervaardigd door landmeter Floris Jacobsz. Onder A staat 'De landen van Anckeveen ende Cortehooff'. Tussen A (vullingen) en B (vullingen van Goijer Bosse) is een weg gepland, gemarkeerd met de letters C en D. In het vak rechts van Oukerk en onder molen van Loosdrecht staan de afmetingen. A meet 234 morgen 77 roe en B 531 morgen en 306 roe (Nationaal Archief, 2581.2).

ten voor het Gooi. Zo ontving hij eind 1614 een brief over de pacht van de Hollandse grafelijkheid, voor een periode van vijftien jaar, ‘van waranden en wildernissen van het Gooiland en het Gooier Bos en het Gooiland’. Daarin werden onder meer genoemd: ‘Braembergen, Cruijsbergen en Wolbergen’.⁶ De pachters gingen het gebied gebruiken voor de jacht, onder andere op konijnen. Het Gooier Bos is te zien op het kaartje uit 1525, de donderblauwe vlek ten zuiden van Hilversum.

De brief die Hooft een maand later aan de Rekenkamer schreef, was vermoedelijk een antwoord op het verleende jachtrecht. De Gooiers waren tegen elke inmening van hun rechten. De gemene dorpen van Gooiland hadden van de Hoge Raad bevestiging gekregen ‘op de waerande aldaer, om te moghen heiden, plaggen ende weijden etc.’.⁷ De bevolking mocht van die gebieden niet weggejaagd worden. Vermoedelijk is de vergunning daarna ingetrokken.

In 1619 voorzag Hooft problemen toen er een verzoek kwam om het Gooier Bos te mogen ontginnen.⁸ Hij schreef hierover aan de dorpsbesturen, maar uitte vrijwel tegelijkertijd zijn zorgen aan de Staten over mogelijke onlusten onder de bevolking en raadde ten strengste af om het gebied af te staan.

Het archief van Stad en Lande, de vereniging van de Erfgooiers, bezit een vergunning uit 1621 waarin de heer van Nederhorst wordt toegestaan om voor zijn plezier te mogen jagen in het Gooi.⁹ Die heer van Nederhorst, Godert van Reede, had begin van dat jaar de heerlijkheid Ankeveen gekocht en zou later betrokken raken bij de loting van de kavels van ’s-Graveland.

Erfgooiers

In 1619 werd het afstaan van gronden dus sterk ontraden, maar ruim vijf jaar later kregen de latere ontginners van ’s-Graveland wel groen licht. Er was in die jaren wel iets veranderd. Het grensgeschil met Utrecht was inmiddels bijgelegd en de Staten wilden de grensgebieden ontwikkelen om toekomstige geschillen te voorkomen. Het voormalige Gooier Bos lag ten zuiden van Hilversum en had alleen met het latere ’s-Graveland gemeen dat de Gooiers het beschouwden als hun bezit. Voor het behoud daarvan streden ze met hand en tand. Dat ze alleen het gebruiksrecht hadden, deed niet ter zake. Dit verworven, geërfde, recht van de Gooiers zou nog eeuwenlang aan de ingezetenen van vader op oudste zoon doorgegeven worden. Buitenstaanders werden liefst verjaagd, maar als ze toch kwamen, dan verkregen zij nooit het recht van ‘Erfgooier’.

De heren die het plan opgevat hadden om de Gooise gronden te gaan ontginnen kregen dus te maken met weerstand. En niet alleen in het begin. Men was het er al snel over eens dat niemand in ’s-Graveland zich ooit ‘Erfgooier’ mocht noemen. Er zijn in ’s-Graveland ook geen namen te vinden die herinneren aan de geschiedenis van het Gooi, zoals graaf Wichman, Luitgarde, Godelinde, Graaf Floris of Sint Vitus.

Noten

- 1 Met dank aan Sander Koopman, die de tekst van verbeteringen voorzag. Zie ook Bert Bos en Ineke de Ronde, *In d'Lonsvaerder* (Hilversum 2010) 11-15.
- 2 Elten ligt bij Emmerik. Het voormalige klooster ligt nu in Duitsland.
- 3 Lambertus Hortensius (ca. 1500-1574) *De ondergang van Naarden*, vertaling W. Boekelman (Baarn 2015) 18-19, Zie ook *Gedenkboek Hilversum 1424-1924* (Hilversum 1924) 10-11.
- 4 Hortensius, *De ondergang*, 19.
- 5 P.C. Hooft (1581-1647) was baljuw van Gooiland en drost van Muiden en woonde op het Muiderslot. Zijn brieven zijn raadpleegbaar op dbnl.org bij De briefwisseling van P.C. Hooft.
- 6 Hooft brief 75, 7 november 1614, afkomstig van G. Backer, substituut baljuw van Kennemerland. De pacht ging in op Lichtmis (2-2) 1615. De namen van de betrokkenen en de locatie staan in de toelichting bij de brief.
- 7 Hooft brief 77, 18 december 1614.
- 8 Hooft brief 145 aan Naarden en dorpen en 146 aan de Staten met negatief advies, oktober 1619. Het verzoek kwam van prins Emanuel van Portugal, een schoonzoon van Willem van Oranje.
- 9 SSANo53 inv. nr. 2885.

Persoons- en familienamen

- Aalberts 143
Aar, Gerard en Marian van der 144
Ablaing van Giessenburg, Henriette
 Louise Elisabeth d' 221
Ackoij, Leendert van 122
Akkerman 146
Alewijn, Clara 29, 198
Allebé, August 256
Altena, Maas van 197
Alteren, Anna van 126
Alteren, Lodewijk van 126
Alteren, Margaretha van 126
Altmann, Gerard 256
Andriessen, Barend 179
Anna Paulowna, koningin 112
Appeldoorn, Beatrix 122
Aptroot, Charlie 60
Asselt, Van 250
Ausson, markies d' 110
Baarda 152
Backer, Adriaen 43
Backer, Hendrik 69, 179
Backer-de Wildt, Johanna Elisabeth 82,
 90, 97, 117
Backers, Cornelia 126
Bakker, Ambro 77
Balder, zuster 97, 98
Balhuizen, dominee 76
Barlaeus, Caspar 19, 33
Bätz, gebroeders 69, 70
Baudet, Floribert Hyacinthe Frederik 91
Baylé, Toos 88
Beerenaart, Rogier 121
Behnken 149
Berg, Suze van den 209, 210
Berlage, H.P. 241
Bernhard, prins 112-114, 211
Bestebroer, bakker 147, 148
Beijnes 183
Bicker, Alida 47, 48
Bicker, Andries 23, 28, 29, 32, 45, 47,
 104, 265, 266
Bicker, Cornelia 128
Bicker, Cornelis 29
Bicker, Diewertje 104, 111, 128
Bicker, Elisabeth 126, 130
Bicker, Gerard 45, 46, 48, 126, 128
Bicker, Gerrit 28
Bicker, Hendrik (1649-1718) 38, 40
Bicker, Hendrik (1682-1738) 39, 40, 138
Bicker, Jacob 29
Bicker, Jacob Hendriksz 50
Bicker, Jacob Jacobsz 38, 47-49, 108,
 129, 191
Bicker, Jan Bernd 40, 48, 129
Bicker, Jan 29
Bicker-Pels, mw. 174
Bilhamer of Beeldsnyder, Joost Jansz.
 166
Birkhoff 147
Birkhoff, Hendrikus 70
Birkhoff, J. 245
Blaauw, Frans Ernst 112, 116, 117, 153,
 154, 220-225, 231, 232
Blaeuw, Debora 34, 41, 43, 126
Blaringhem, Louis 228
Bloemers, H.W. 234
Blom 58

Boede-van der Veen, weduwe 89
 Boekweg, Willem 152
 Boelens, Alyd 28
 Boelhouwer, Gijsbert 192
 Boer, Gerrit Annes de 138
 Boes, dominee 76
 Boeschoten, Willem 87, 152-153, 157, 173
 Bollebakker, Frans 245
 Boom, Abraham 31, 208
 Boomkens 147
 Borch, Gerard ter 26
 Bos, Cornelis 121-124, 169
 Bosch, kolonel Van den 201
 Brachthuiser, Jan Daniël 71
 Breytenbach, Breyten 253
 Brink, Hannes van de 99, 182, 184
 Broeck, Van den 249
 Broeck, Jan van den 59, 147, 249
 Broek, Dirk van de 217
 Broek, Gerrit van den 59
 Brouwer, Beth 77
 Brouwer, Brechtje 77
 Brouwer, Cornelis 197
 Brouwer, Henk 99
 Brouwer, Hetty 80, 91, 96, 99, 137, 182, 199, 212, 214, 220
 Brouwer, Jaap 217, 218
 Brouwer, Nicolaas 47, 48
 Bruggeman, Gertjan 70
 Bruggen, Jacob van 135
 Bruins, dominee 71, 72, 251
 Bruinsma, Klaas 263
 Brüll, Pierre 242, 245
 Brijn, Cornelis de 157
 Bührmann, Johannes Christiaan 52, 54
 Buis 205
 Burg, Angelo van den 261
 Burgh, Abel Matthijsz 19, 23-25, 32, 36, 38, 48, 265, 266
 Burgh, Albert Coenraetsz 24
 Busman, Johanna 87
 Buuren, Dirk van 196
 Bijl, Don 59
 Caspari, Hendrik Willem 199
 Casten, S.G. 198
 Cator, Matthijs 157, 158
 Cats, Jacob 173
 Cerff, Som de 244
 Christiaan IV, koning 32
 Claes Jansz. 46
 Claus, prins 233, 234
 Clifford, Gerbrand Pancras 129
 Codde, Hendrik 46, 47, 191, 268
 Comte, Le 181
 Coolen, Nance 249
 Copijn, Henri 223, 225
 Corver Hooft, Gerrit 51, 52, 87, 193, 194, 221, 224
 Corver Hooft, Henrietta 221
 Corver Hooft, Jan 51, 179
 Craandijk,, Jacobus 251
 Cramer, doctor 118
 Cramer, Nicolaas Johannes Cornelis 52, 54
 Cromhout, Jacob 30, 174
 Daas, Jan Antonie den 87
 Dake, Carel 256
 Dam, Cornelis ten 195-197
 Dam, Jan ten 47, 49
 Dam, Wessel ten 49
 Davelaer, Cornelis van 18-20, 22-24, 32, 45, 47, 265, 266
 Dedel, Salomon 90, 97, 133, 134, 174, 198
 Dedel-Willink, echtpaar 52
 Deutecom, Willem Harpertsz. Van 116
 Deutekom, Dirkje van 192
 Deutz, Daniel 221
 Deutz, Willem Gideon 134
 Dickerman, Cornelis Thijmsz 172
 Die, Leen van 208
 Dieden, Jan van 125
 Diepen, Otto van 59
 Dieu, Daniel de 191
 Dirven, Gaetan 261
 Dobbenberg, Pieter 70
 Dobber 175
 Doderer, Joop 262
 Doesburg, Martijn 143
 Dongen, Kees van 256
 Doorenbos, Clinge 186
 Doorn, C. van 99, 149, 172
 Dooyen, koster 76
 Dorssen, Abraham van 48
 Drukker, G.J. 90, 147
 Dijk, Coenraad van 75
 Dijk, Jan van 77
 Dijk, Rie van 77
 Dijk, Riek van 77
 Dijksterhuis, P.M. 76
 Ee, Marius van 101
 Egeraat, Els van 252
 Eggers, Bartholomeus 38
 Elsevier, Daniel 47, 48, 191
 Elsevier, Louis 125, 127

Elzevier, Adrianus Joh. 64, 191
 Elzevier, Petrus 64
 Emanuel van Portugal 27
 Emma, koningin 112
 Engel, Kaatje van 83
 Engelen, Monique van 121
 Enk, P. van 248
 Essen, Douwe van 59
 Essen, Jan van 88
 Ewijk van de Bilt, D.J. van 243
 Eyden, Harry van 249
 Eyma, Pierre Joseph 218
 Faassen, Jacob van 241
 Ferdinand II, koning 32
 Flaming, Felix 59
 Flinck, Govert 104-106
 Floris Jacobsz. 14
 Floris V, graaf 13, 15
 Fokke, Simon 174
 Folkertsma, E.B. 66
 Fontaine, Jacob de la 47, 48
 Foulkes, generaal 207
 Franken, Evert 122
 Fransen, Jan 86
 Franssen, Ton 147
 Frederik Hendrik, prins 109
 Gabriël, Paul J.C. 255
 Gammeren, Van 234
 Geerlings, dominee 76
 George VI, koning 211
 Geveke, H.L. 182-184
 Gieskens, Jos 59
 Godelinde van Elten 13, 15
 Gooier, Jac. de 245
 Goosen Jacobsz 46
 Gorter, Hans 231
 Gorter, Herman 238-240
 Goudberg, Jan 59
 Goudt, Meijnart 37
 Graaf, Karel van de 252
 Graafland, J.P. Hooft 52, 243
 Graeff, Cornelis de 29, 32
 Greidanus, J. 206
 Greve, Peter 250
 Griffioen, Ab 249
 Griffioen 144
 Grift, Henny 244
 Groen, Van 149
 Groenendijk, Ben 242
 Groot, Jeanette de 56
 Groot, Willem de 151
 Grootendorst, B. 245
 Grutter, Pieter Rijksz 151
 Gijn, Cornelis van 196
 Haaksma, Johan 247
 Haan, Pieter de 47, 49, 86, 219
 Hafkamp, P. 152
 Hafkamp, Wim 58, 59
 Hagemans, Willem 59
 Hagen, Hans 254
 Hagen, Jan 47, 48
 Hagen, Monique 254
 Hagen, Ties 59, 149
 Hamel, Isaac 209
 Hamers, Flip 256
 Hansen, Ben 94
 Harinxma thoe Slooten, Douwe Jan
 Andries van 52, 53, 57
 Haselager, Hans 56
 Haveman, K. 98
 Heerschop, Karin 60
 Hellemont, Jean van 29, 47, 104, 106,
 129, 130
 Hellerus, Andries 126, 191
 Helst, Bartholomeus van der 25, 28, 46
 Hemert, Van 201
 Hemony, François en Pierre 64
 Hendricksen, Jan 169
 Hendriks 172
 Hendriks, Harrie 205
 Hendriks, Jan (J.A.) 56, 91, 142, 155,
 178, 193, 269
 Hengel, D. ten 248
 Hengel, Joannes Fredericus van 96, 97,
 214, 217
 Hennipman, Gijsje 77
 Hermans, W. 70
 Hermkens, Jeroen 261
 Hermsen 217-219
 Heumen, J. van 204
 Heijbroek, W. 182-184, 186
 Heijden, firma Van der 143
 Heijden, Jan van der 43
 Hobbel, Paulus Jacob 257
 Hoek, Jack van der 60
 Hoek, Jeanette 84
 Hoekwater, W.H. 170
 Hoen, Dick 't 59, 263
 Hoen, Marian 't 263
 Hoetmer, Co 77
 Hoetmer, Teuntje 77
 Hollman 243
 Holst, Richard N. Roland 238-241
 Holst-van der Schalk, Henriette Roland
 238-241
 Holsteijn, dominee 72

Holij, Benedictus van 181
 Hooft, Cornelis 27, 30
 Hooft, Pieter Cornelisz 14, 15, 19, 20,
 23, 27, 30, 32, 45, 266, 267
 Hoogbruijn, Dirk 181
 Hooghe, Romeyn de 190
 Hooren, Thijs van 174, 175
 Hooren, Vincent van 56
 Hooijer-Bruins, Keetje 71, 72, 251
 Horst, Ank van der 145
 Horst, Van der 145, 149
 Horst, Marcus Pieter van der 132
 Horst, Matthijs van der 129, 132-136
 Horst, Ton van der 70
 Hortensius van Montfoort, Lambertus
 13-15
 Houbraken, Jacob 64
 Hoveling, Cor 150
 Hovy-Hasselaer, Clara Susanna 194
 Hoynck van Papendrecht, Jan 189
 Hudde, Gerrit 41
 Hudde, Johannes 41-44
 Hulle, Anselm van 37
 Huygens, Christiaan 41, 43
 Huygens, Constantijn 108
 Iesberts, Dirk 122
 Ingel, Bartholt 19
 Ingel, Jan 16-20, 22, 25, 27, 266
 Ingel, Reynier 19
 Irgens, Joachim 29, 116, 126-129, 190,
 191, 216
 Jacobs, Judith 80
 Janmaat, Arie 99
 Janmaat 144, 172
 Janmaat, Gert 83
 Jansen, Everardus 157
 Jansen, Hans C. 245
 Jansen, Ingrid 131, 259, 260
 Jansen, Jan Diderik 52, 55, 58
 Jansen, Jan 147, 148
 Jansen, Sach 57
 Jansen, W.H. 117
 Jansz, Albert 192
 Janzen, Chantal 263
 Jochemsen, Jochem 165
 Jonge, Aagje Goverden de 122
 Jongh, Willem de 175
 Jonker, dokter 97
 Jukkenekke, juffrouw 157
 Juliana, prinses/koningin 94, 112-114,
 242
 Jungmann, Nadja 59
 Kam, Hans en Geertje van de 150
 Kampen, Dirk van 70
 Karel II, koning 188, 192
 Kastermans, Ton 67
 Kerkhuijsen, Anna van 132
 Kerper, juffrouw 89
 Key, Mathilde 245
 Keyser, Thomas de 23, 24
 Kip, Stephan 255
 Klarenbeek 143, 145
 Klarenbeek, J. 117
 Klarenbeek, Thijs 143
 Kloet, Co de 59, 250
 Kloet, Greta 249
 Kloet, Henk de 59
 Kloos, Willem 238
 Klooster, Van 't 149
 Kloosterman, Simke 66
 Klijn, Cees 161
 Klijn, Gerrit 159, 161, 162
 Klijn, Ynze en Greet 161
 Knol, Marjolein 252, 259, 260
 Knijff-Pot, Rita 62, 66, 69, 75, 132, 204,
 221, 251, 254
 Koolhaas, Anton 261
 Koopman, Eddy 244
 Koopman, S. 11
 Koopmans, Hendrik 93
 Koopmans, Sjoerd 89, 92
 Koopmans, Tjalling 92-95
 Kop, Benjamin van der 82
 Koperdraad, Johanna Maria 159
 Koperdraad, Theodoor 158, 159, 185
 Koppel, Antonie van de 196, 197
 Koppel, Van de 143
 Koster, Klaas 118
 Koster, Richard 83
 Kousijn, Jakob 151
 Kozijn, W.J. (Wim) 7, 52, 55, 56, 59, 247
 Kragten, Gerarda 123
 Kramer, Simone 212, 252
 Kramer, Toon 211, 212, 252
 Kranendonk, Niels 56
 Kreunen, weduwe 145
 Kreuning, Jacob 116
 Kreuning, Stephanie (Fien) 116
 Kromkamp, koster 76
 Kroon, Gijsbert 122
 Kuethe, Rik 253, 259
 Kwant, De 58
 Lamme 140
 Lamme, Jan 99
 Lammers, Frank 263
 Lammers, Gerard 87

Lamsweerde, Nora van 257-259
 Landwaart 149
 Lantman, George Henri 257
 Larson, Crys 59, 60
 Last, Johan van Galen 118, 235
 Lastman, Nicolaas 31
 Leeuw, Arie de 84
 Leeuw, Eva de 80, 81, 83
 Leeuw, De 80, 81
 Leeuw, Hijman (Hirsjie) de 80-84
 Leeuw, Hijman Arie 84
 Leeuw, Izak Hartog de 80, 83
 Leeuw, Jacob de 193
 Leeuwen, Harmen van 196
 Leeuwen, Noor van 22, 23, 41, 92, 104,
 119, 188, 226, 238
 Leeuwenhoek, Antoni van 43
 Lemmens, Frans 262, 263
 Lennep, F.J.E. van 114, 116-118, 269
 Lennep, Jacob van 34, 87, 90
 Lennep-van Loon, C. van 72
 Lentz, Jacobus Lambertus 205
 Leonhardt, Gustav Maria 248
 Letter, C. 245
 Letterie, Martine 212
 Leusden, Willem van 257
 Levie, Arie Hartog 83
 Levie, Elias 83
 Linden, Jerifaas van der 196
 Lindenberg, Hijmen van 70
 Listingh, Claas 191
 Lobé, Willem 64, 135
 Lodewijk XIII, koning 29
 Lodewijk XIV, koning 108, 188, 192
 Loenen, W. van 248
 Lokke, Hendrica 122
 Loncq, Elisabeth Cornelia 199
 Looman, mevrouw 145
 Loon, Willem van 69, 112, 179
 Lottum, Van 196
 Luitgarde van Hamaland 13, 15
 Luxembourg, generaal 109, 189, 190
 Luxemburg, Rosa 240
 Luijter, Alexandra 245
 Luijter, H. 248
 Manten, Jan 196
 Mark, Maria van der 43
 May-Weggen, Hanja 250
 Medici, Maria de 23, 24
 Meertens, kleermaker 93
 Methorst, Wilhelmus (Henri) 154, 155
 Meurs, Trijntje 189
 Meijer, Barend 196, 197
 Meijer, Hendrik 118
 Meijer, Herman Sas 186
 Meyman, Jan 99
 Midlum, Cornelis van 63-65, 126, 129,
 189, 190, 192
 Midlum, Gerard van 63, 67, 68
 Mol, P. 194
 Moreelse, Paul 30
 Mulder, Jack 256
 Mulder, Nico 117
 Muller, Peter Paul 263
 Munster, Dora van 209
 Munster, Jan van 209, 210
 Munters, Maria 43
 Musscher, Michiel van 43
 Mijnlief, Fop 181
 Mijtens, Jan 107
 Nabuur, Abraham 151
 Nadort, André van de 212
 Nagel, Bert 59
 Nagel 144
 Neef, Fabiola 148
 Neef, Johanna Mol- 149
 Neef 113, 173, 184
 Neef, Wim 59
 Nelis, Frans 184
 Nelis, Jan 151
 Nes van Meerkerk, Van 53, 82
 Neijssen, Piet 244
 Nieuwlandt, Adriaen van 31
 Noppen, Gerard 47, 48
 Numan, Hermanus 109
 Nijhoff, Martinus 59
 Oetgens van Waveren, Anthony 17, 19,
 23, 24, 27, 29-32, 34, 41, 45, 46, 129,
 170, 265, 266, 268
 Oetgens, Frans Hendricksz. 27, 30
 Ollefen, Lieve van 251
 Oord, Jacobus van 205, 206, 208
 Oorschot, Kees en Els van 250
 Oort, Eduard D. van 222
 Oort, Johan van 222
 Oostendorp, Lies van 77
 Oosterom, Gerrit van 214
 Oostveen, Jacob 122
 Os, Antonius van der 64
 Os, Pieter Gerardus van 4, 139, 187,
 199-203, 251
 Ossel, Freek 60
 Oudheusden, Wim van 59
 Paauw, Van der 70, 157, 197
 Paets 191
 Parmentier, Annemieke 79

Passenier, Jaap 70
 Passenier, kapper 93
 Pauw, Adriaan Adriaansz 38
 Pauw, Adriaan Reiniersz. 26, 33, 37, 38
 Pauw, Reinier Adriaensz. 29
 Pauw, Reinier 23, 26, 29, 30, 32, 33, 36-40, 170, 191, 265, 266
 Peere, Abraham van 133
 Peet, A.B. 70
 Pekelharing 201, 251
 Pellecom, Jean Jacques van 51
 Pellecom, Johanna Jacoba van 51
 Pellecom, Marius Catharinus van 51, 52, 87
 Penn, Jacobus 97
 Perk, Albertus 179, 180, 199
 Perk, Jan 169
 Petersen, Isaac Ernst 129
 Petersen, Jacob de 69, 108, 110, 129, 191
 Pieckenbroek, Gerrit 47, 126, 129
 Pietersz, Hendrick 166
 Plas, David van der 110
 Pol, Van den 245
 Pontius, Paulus 37
 Portengen, Jaap en Dirk 172, 178
 Pos, Lene 77
 Potgieter, Everhardus Johannes 252
 Potter, Paulus 199
 Pottjegort, Arend en Dolly 56
 Pronk, Gerrit 196
 Purmer, Michiel 230, 236
 Put, Jack van der 256
 Queeckel, Cornelis 24
 Queeckel, Ida 25
 Queeckel, Maria 24, 25
 Quinkhard, Jan Maurits 39, 64
 Raam, Joke van 56
 Rademaker, Abraham 13
 Rademaker, Gijsbert 192
 Raephorst, Margaretha van 29, 104-110, 126, 128, 130, 191
 Raephorst, Matthijs Willemszoon van 104
 Raeij, Johannes de 41
 Ravenhorst, M. 117
 Ravenswaaij, Jan van 199, 251
 Ree, Van 148
 Reede, Godert van 15, 23, 25-27, 32, 33, 266, 267
 Reehorst 144
 Reetgeld, Zacharias 169
 Reetgelt, Dirk 39
 Reetgelt, Schakel 39
 Reitz, Gijs Bosch 257
 Rembrandt 19
 Renssen, Raviv van 212
 Renssen, Sophie van 212
 Reijmerink 140, 145, 208
 Reijmerink, Frederik 71, 75
 Reijmerink, Jacob 71, 75
 Reijmerink, Lambert 122
 Reijmerink, Lammert 196
 Reijmerink, Neeltje 77
 Reijmerink, T.L. 152
 Ridder, Rut 196, 197
 Rigteren, Hendrik van 47
 Röell, Catharina Elisabeth Boudewina 112
 Röell 97, 98, 112, 113, 117
 Röell, Jacob Alexander 113
 Röell, Willem Frederik 112, 113, 243
 Romein-Verschoor, Jan en Annie 94, 95
 Ronde, Ineke de 10, 15, 16, 36, 44, 45, 73, 122, 124, 125, 151, 179, 229
 Rooijen, Arie van 47, 50, 193, 194
 Roozendaal, Ben 70
 Ruig, Paul de 143
 Rust, weduwe 196
 Rutten, William 261, 262
 Ruytenburg, Stijngje van 29
 Ruyter, Michiel de 106
 Rij, C. Danckersen de 167
 Rijerse, Els 35, 259
 Rijk, Jacobus Augustus de 251
 Rijn, A. van 178
 Rijn, Ria van 59
 Rijnsent, Kees 149, 150
 Rijpstra, zuster 98
 Sandrart, Joachim von 27, 48
 Saras, Alida 123
 Saras, Arie 122
 Sautijn, Nicolaas 40, 133
 Sautijn, Willem 133, 134
 Sax 172, 206
 Schaeck, Benedictus 17-20, 22, 23, 25, 33, 36, 38, 45-47, 265-267
 Schafstall, Petrus Antonius Johannes 159
 Schaick, Andries van 196
 Schaik, Rietje van 244
 Schaik, Van 172, 244
 Schegget, Heike ter 249
 Schenkan, Nelleke 59
 Schimmel, Hendrik Jan 91, 252
 Schimmel, Hendrik Poeraet 51, 52, 76, 179, 251

Schimmelpenninck, Gerrit 51, 53, 54
 Schipper, Grietje 122
 Schley, Jakob van der 133
 Schoenmaker 218
 Scholte, Ben 99
 Scholte, H.P. 76
 Scholten, Otto 75, 79
 Scholten, tuinbaas 117
 Schoonhoven, Marritje 122
 Schoonhoven, Tijmen Jansz 121, 122
 Schouten, Dirk Hendriksz 172
 Schouten, Krijn 144
 Schouten, Piet 99
 Schram, Daniel Jansen 165
 Schrick, Bernard 157
 Schrijver, Annemieke 263
 Schulman, Lion 177
 Seyss-Inquart, Arthur 211
 Siemons, Yvonne 59
 Sinck, Lucas Jansen 18
 Six, H.M.A.F. (Nine) 69, 237, 257
 Six, Jan 211, 257
 Six, Louise Signa Catharina (Blaauw-)
 220-225, 231, 232, 236
 Six, Pieter Hendrik 221
 Six, Pieter Jacob 116, 117, 184-186,
 210, 211
 Six-Bosch Reitz, freule 90, 97, 119
 Slaper, G. 204
 Sloet van Oldruitenborgh, baronesse
 98
 Slotman, B.H. 256
 Sluijter, Jacky 258, 259
 Smallenburg, Charles 175, 176
 Smallenburg, Donne 99
 Smallenburg, Dries 175
 Smallenburg, Gijsbert 75, 90
 Smallenburg, Jan Hendrik 247
 Smallenburg, Kees 164, 172
 Smallenburg, Mien 77
 Smeerdijk, Anton 49, 53, 103, 163, 215,
 256
 Smelik, Johannes 89
 Smit, Boy 249
 Smit, Gabriël 53, 58, 206, 252
 Smit, Gerrit 83, 123
 Smit, Han 123
 Smit, Hendrik 123
 Smit, Klaas 122, 123
 Smit, Martijn 59, 264
 Smit, P.M. (Piet) 123
 Smit, Roelof 123
 Smit, Van der Vaart 76
 Snapper, Cees 247, 248
 Soest, Gerrit van der 38, 47, 168
 Soest, Jan Dircksz van der 168
 Solms, Amalia van 109
 Spaan, baron van 194
 Spaargaren, Jan 88, 99, 206
 Spapen, zuster 98
 Sperwer, Adriaan 25, 268
 Sperwer, Elisabeth 25
 Spiegel, Anna 32
 Spinoza, Baruch 41, 43, 44, 261
 Staal, Ferry 56
 Stalpaert, Daniël 62
 Stapelaer, Joost Jansen van 172
 Steur, Herma/Hendrik 257, 259
 Stevens, Jacq. 54, 99, 100, 160, 204, 249
 Steijningen, Catharina van 43
 Stoffels, Janneke 66
 Straalman, Margaretha 221
 Straalman, Matthijs 112, 180
 Strijen, Jacob van 221
 Stutterheim, Louis 213, 256
 Stuijver, J. 242, 244, 247
 Stuijver, Herman 51, 57, 60, 86, 212,
 250
 Swaen, Joan de 191
 Swammerdam, Jan van 43
 Sweers, Salomon 126
 Taat 247
 Teeden, Marjolijn van 262
 Teeuw, Herman 67
 Tesch, J.W. 234
 Teijema 143
 Thijsse, Jac. P. 222, 230, 232
 Tienhoven, Piet van 224, 230-232
 Tinbergen, Jan 94, 95
 Toll, Abraham van 47, 50
 Tonkens, dominee 76
 Toom, Marco den 70
 Toom, Robert den 70
 Torsing, Gerard 58
 Tromp, Cornelis 47, 104, 107-110, 157,
 190, 191, 251, 268
 Tromp, Johan 104
 Tromp, Maarten 104, 110
 Tuunter, Fenna 59
 Uithof, H. 248
 Vaerlaer, Johan van 29
 Varik, Jan van 87
 Veen, Cunera van 22
 Veen, Isenbout van 17
 Veen, Pieter van 18, 22
 Veen, Simon van 22

Velden, Adrianus (Janus) Schouten van
 der 117, 118
 Velden, Betsy van de 77
 Velden, Corrie van de 77
 Velden, Jo van de 77
 Velden, Mijntje van de 77
 Velden-de Groot, Celementa van de 67
 Verbruggen, Jan 64, 65, 68, 69, 74, 79,
 112, 143-146, 151, 156, 161, 162
 Verheijen, M.L. (Mark) 7, 60
 Verhoeven, Johannes 153
 Verkerk, Keetje 231, 232
 Verwey, Albert 238
 Veth, Jan 227
 Vinckebooms 62
 Visser, Christiaan 74
 Visser, Wiebe 205, 208
 Vissers, Adriaan 242, 243
 Vlooswijck 17
 Vloten, Kitty van 238
 Voigt, René 59
 Vondel, Joost van den 34, 126, 251
 Voorden, August Willem van 256
 Voorden, Barend van 61, 160, 212,
 256-257
 Voorn, Krijn 143, 145, 146
 Vos, Gerrit 99
 Vos, Henderika 84
 Vries, Annelies de 56
 Vries, De 143
 Vries, Hugo de 226-228
 Waanders, Willem 196
 Waay, Nicolaas van der 256
 Wael, Joan de 26
 Wageningen, Adrianus Antonius 153
 Wageningen, Johanna van 153
 Wageningen, Willem van 153
 Wall, Frans Jacob van der 118
 Walle, P.J.M. (Piet) 52, 55
 Wallenburg, Bruin 140-142, 205-208,
 210, 249
 Wallenburg, Jannie 77
 Wallenburg, Lammert 249
 Wallenburg-Grotendorst, Jo 113, 146
 Waller, Herman 4
 Wallis, Eddie, Annie en Wim 209
 Wanningen, Trijntje 95
 Warning, Gertrude 148
 Waterman, Bernard 133
 Waveren, Alida van 41, 126
 Waveren, Bonaventura van 129
 Waveren, Joan van 25, 34, 41, 44, 65,
 126, 129, 191
 Waveren, Nicolaas van 32, 126, 191
 Waveren, van zie Oetgens
 Waveren, Willem van 129
 Weel, tuinbaas 117, 118
 Weenen, Arie van 206
 Weger, Evelien de 245
 Well, Johanna van der 63
 Werk, Jan Kees van de 253
 Wernsen 151
 Wichman van Hamaland 13, 15
 Wiegel, Jan 261
 Wilgeburg, Freek 186
 Wilhelmina van Pruisen 112
 Wilhelmina, prinses/koningin 112, 113,
 211
 Willem I, koning 71, 75, 179, 180
 Willem II, koning 112
 Willem II, prins 29
 Willem III, koning 112
 Willem III, prins 108, 110, 188, 189, 192
 Willem V, prins 112, 193, 195
 Willemsen 205
 Winter, Joop de 244, 245
 Wit, Tineke Duyvené de 210
 Witsen, Aefge 104
 Witsen, Cornelis 25
 Witsen, Gerrit Jacob 104
 Witsen, Jonas 180
 Witsen, Maria 41
 Witsen, Nicolaas 110
 Witt, Cornelis de 43, 108, 188
 Witt, Johan de 43, 106, 108, 126, 128,
 188
 Wolde, Johan van 85
 Wolf, dominee Barkey 76
 Wumkes, Alida 66
 Wumkes, Ate Dirk 62, 66-68, 71, 74, 77,
 90, 91, 132, 136, 155, 178, 192, 250, 269
 Wumkes, Geert Aeilco 66, 68
 Wumkes, Geert 67, 68
 Wijk, Marie van 123
 Wijngaarden, Van 152, 153
 IJsseldijk, Cornelis van 180
 Zanten, Ida Laura Velthuyzen van 211
 Zee, Wijtske van der 92
 Zeelt, Johanna Judith 75, 76
 Zheng, Jason 146
 Zuijlen, Jan van 196
 Zwaan, Eldert van der 83
 Zwart, Jaap 247, 248
 Zwart, Rootje 97
 Zwieten, Jacob van 22, 23, 265

Geografische en overige namen

- Amsterdam *passim*
Ankeveen *passim*
Antoniuskerk 58
Antwerpen 64
B.M.O.L. 52, 100, 242-245, 247
Bantam 72, 233, 236
Beetsterzwaag 52
Berbice 129, 132-135
Berestein 48, 99, 118, 121, 122, 138,
191, 215, 221, 268
Beresteinseweg 130, 137, 142, 170, 176
Berg en Vaart 218
Blaricum 11
BlueZ 245
Boekesteyn 52, 113, 114, 133, 174,
191, 233-236, 260, 262, 268
Boomberg 11
Bosch en Duin 154
Botshol 32, 41
Bouwzicht 48, 122, 126, 191, 193, 218,
221, 268
Bovenkerkerpolder 32
Brambergen 11, 15, 191, 215, 216, 233,
234, 268
Breeweer ofte jonge Costverloren 24
Brink, Van den stalhouderij 182, 184
Brouwersbrug 103
Brouwersvaart 122, 124
Burgerlaan 54
Burgh, Ter 25
Burgwerd 66
Bijlmermeer 23, 24, 32, 36, 54, 58
Cannenburgerweg 113, 164, 173, 208,
218
Cornelis Tromplaan 54
Cortenhoeffseweg 32, 164
Corversbos 12, 207, 210, 232-234, 236,
248
Crescendo 102, 242, 245-247
Cruijsbergen 15, 171
Curteveneschool 89
Diemermeer 23, 32
Edam 18
Eem 10
Elten 13, 15
Elterberg 13
Emmaweg 57, 89, 139, 151, 152, 168,
168
Gelderse Vallei 10
Gemeenlandhuis 37, 47, 49, 131, 156,
167, 189
Gooier Bos 15
Gooilust 47, 51, 117, 118, 139, 149,
153, 179, 191, 204, 220-225, 231-233,
236, 259, 264, 268
Graankorrel, De 75-79
's-Gravenhage 17-19, 29, 95, 108, 113,
199
Groenlust 75, 108, 191, 199, 268
Haarlem 18, 58, 65, 172, 182, 183
Hennipman, hotel 157
Hemeltje, het 171, 172
Hilverbeek 32, 40, 41, 52, 91, 126, 138,
183, 191, 209, 221, 224, 225, 230-234,
236, 251, 264, 268
Hilversum *passim*
Hinderdam 19, 167, 266
Hof van Utrecht, herberg 't 173
Hoflaan 98
Hollands End 54
Hoorneboegse heide 12
Horstenburg 133-135
Horstermeer 11, 164, 165, 208
Ingelenburg 19, 215
Jagtlust 69, 115, 116, 117, 120, 184,
186, 191, 210, 227, 228, 235, 236, 257,
263, 268
Julianaweg 58
Karnemelksloot 201, 202, 265
Kerkbrug 86, 181
Kerklaan 53, 57, 58, 89, 98, 150, 245
Kininelaantje 99, 154
Klapbrug 73, 80, 82, 84, 143, 145, 148,
149, 151, 164, 173, 175, 183, 184, 186,
208, 245
Koninginneweg 57, 73, 82, 147, 151,
152, 161, 164, 173
Kortenhoef *passim*
Kroontjesbrug 175
Laanzicht, pension 174
Land- en Bosch(zigt) 52, 183, 194, 205,
209, 217, 235, 236, 268
Laren 14, 171, 195, 197, 241, 248, 252,
257, 259
Leeuwenlaan 32, 52, 67, 91, 100, 142,
149, 154, 161, 164, 165, 180, 182-184,
186, 205, 209, 210, 219, 231, 238, 242,
249, 261
Leiden 41, 226
Loenen 60
Loodijk 168, 171, 200, 265
Loosdrecht 14, 20, 51, 57-59, 71, 75,

164, 168, 169, 171, 205, 206, 244, 266
 Loosdrechtsedijk 169
 Meent 55, 57, 201
 Meenthof 144, 146, 150
 Middelpolder 32
 Minnertsga 66
 Muiden 27
 Naarden 13, 15, 17, 19, 21, 22, 51, 52,
 54, 124, 164, 167, 168, 171, 180, 182,
 188, 193, 195, 197, 200-202, 265, 266
 Naerdinclant 13
 Natuurmonumenten 100, 118, 218,
 219, 224, 225, 230-236, 248
 Nederhorst den Berg 15, 53, 57-59,
 100, 172
 Nederrijn 43
 Noordereinde 51, 54, 55, 69, 72, 80,
 81, 83, 86-90, 92, 95, 97, 98, 112, 113,
 131, 143-146, 150-153, 161, 164, 173,
 177, 179, 181, 183, 185, 202, 206, 212,
 216, 220, 222, 242, 245, 248, 252, 259,
 262, 265
 Noordersluis 37, 47, 156, 167-168, 171,
 173-175, 195
 Oostereinde 52
 Oranjeweg 58
 Oude Meentweg 185, 263
 Parklaan 89
 Pellecomhof 73
 Petten 23
 Raaisluis 169
 Rade 57, 82
 Rading 59
 Ravenhorst waterrij 142
 Rechthuis 70, 142, 156-157, 196, 197
 Ruarus 143, 145
 Ruige Wilnis 32, 41
 Ruimzicht 157
 Saale 10
 Schaep en Burgh 25, 40, 48, 112, 116,
 174, 179, 191, 201, 202, 233-236, 248,
 262, 263, 268
 Schapenburg 38, 268
 School met den Bijbel 87, 89, 92, 93,
 151, 242
 Schoonoord 108, 115, 191, 206, 231,
 236, 238-239, 241, 248, 268
 Smeerdijk, waterrij 139-141, 247, 256
 Smeerdijkgaarde 55
 Smidsbrug 53, 54, 81, 83, 89, 113, 143,
 152, 163, 164, 170, 173, 181-183, 242,
 245, 255
 Soestdijk 51, 112, 179, 180, 182
 Spandershof 215, 217-219
 Spanderswoud 11, 12, 29, 90, 97, 116,
 117, 128, 138, 179, 190, 191, 216, 218,
 219, 233, 236, 262, 264, 268
 Sperwershof 112, 113, 117, 152, 191,
 268
 Spiegel, Het 182
 Spiegelrust 32, 87, 126, 151, 191, 231,
 236, 268
 St. Caecilia 242
 Stadwijk 91, 182, 184
 Stalpaertkerk 63, 64, 66, 71, 74, 77,
 125, 221, 247, 257
 Stofbergen 32, 41, 44, 191, 217, 218,
 268
 Swaenenburgh 117, 191, 263, 268
 Swaenshoek 268
 Swaentje, restaurant 't 131, 156, 167,
 173, 195
 Syllisburg 110, 111, 268
 Tafelberg 11
 Tot ons genoeg 242
 Trompenberg 11, 108, 182, 205
 Trompenburg 104, 111, 112, 118, 120,
 143, 180, 191, 223, 224, 262, 268
 Uitermeer, fort 165, 168-171, 175, 196
 Uithuizermeeden 76
 Vaart, 's-Gravelandse 53, 57, 75, 89,
 151, 154, 162, 164-172, 175, 178, 217,
 244, 256
 Vaart, Gooise 137, 142, 153, 154, 170-
 172, 175
 Veenstaete 35
 Veerhuis, Het 173, 181
 Vlaar, restaurant 76, 146, 158, 161,
 162, 174, 206
 Voorweg 86
 Wapen van 's-Graveland 173, 181, 196
 Wapen van Amsterdam 4, 53, 76, 100,
 101, 114, 146, 157-162, 174, 181, 185,
 186
 Wapen van Ankeveen 142
 Warnsveld 52
 Watergraafsmeer 23
 Waveren 32
 Weesp 17, 54, 69, 158, 197, 204, 257
 Weichsel 10
 Westerveld 35, 59, 99, 112, 117, 161,
 220, 221, 258, 268
 Wilgenhof 52, 154, 155
 Witte Brug 183
 Wolfsbergen 11, 15, 48, 138, 191, 220,
 268

Wolvega 66
Wijdmeren 7, 35, 56, 57, 59, 60, 79,
253, 255, 258, 264
Ijssel 43, 211
Zanderij, De 262-264
Zomerlust, café 91, 173, 181, 196
Zuidereinde 51, 52, 54, 77, 79, 89, 91,
100, 103, 113, 114, 121, 149-152, 164,
204, 209, 218, 220, 222, 224, 238, 247,
249, 257, 259, 265
Zuidersluis 39, 152, 167-169
Zutphen 66
Zwaan, herberg De 173

's-Graveland viert in 2025 een bijzondere mijlpaal: 400 jaar sinds de verkrijging van het octrooi in 1625. Dit boek neemt je mee op een fascinerende reis door de tijd. In tien boeiende thema's worden de verhalen beschreven van de mensen die hier woonden en leefden, voorzien van prachtige illustraties.

Veel aspecten van het leven in 's-Graveland komen aan bod, zoals de moeizame stappen in de begintijd in het thema Aanvang, de indrukwekkende Stalpaertkerk in het thema Geloof en de fusieperikelen in het thema Bestuur. De 's-Gravelandse Vaart, ooit de levensader van het dorp, wordt belicht bij Vervoer, terwijl Kunst en Cultuur aandacht schenkt aan kunstenaars en koren.

Dat en nog veel meer komt aan de orde in de hoofdstukken vol interessante feiten en ook herkenbare verhalen. Het boek biedt een schat aan informatie voor iedereen die 's-Graveland en zijn geschiedenis een warm hart toedraagt. Of je nu specifieke onderwerpen wilt verkennen of het boek van kافت tot kافت wilt verslinden, het belooft een boeiende lees- en kijk ervaring te zijn.

